

Bir Grup Annenin Anne Sütü Ve Emzirme Hakkındaki Bilgi Düzeyi/ Knowledge Level of a Group of Mothers About Breast Milk and Breastfeeding

Ayten ARIÖZ DÜZGÜN¹, Döndü SEVİMLİ GÜLER², Sevil ŞAHİN¹, Alaettin ÜNSAL³

¹. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, aytenarioz@hotmail.com

². Sakarya Eğitim Araştırma Hastanesi, dndglr@hotmail.com

³. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, sevilshahin1@gmail.com

⁴. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, alaattin @ogu.edu.tr

Gönderim Tarihi | Received: 17.09.2020, Kabul Tarihi | Accepted: 13.05.2022, Yayın Tarihi | Date of Issue: 1.12.2023,

Atıf | Reference: "ARIÖZ DÜZGÜN, A;SEVİMLİ GÜLER D, B; ŞAHİN, S; ÜNSAL, A. (2023). Bir Grup Annenin AnneSütü ve Emzirme Hakkındaki Bilgi Düzeyi. *Sağlık Akademisi Kastamonu (SAK)*, 8 (3), s.481-490 DOI: <https://www.doi.org/10.25279/sak.798965>"

Öz

Giriş: Anne sütüyle beslenme tüm dünyada bebek ve çocuk sağlığı açısından oldukça önemlidir. Ancak anne sütü ile beslenmenin istenilen düzeyde olmadığı bilinmektedir. Emzirme oranının düşük olmasının temel nedenlerden biri annenin emzirme konusundaki yanlış bilgi ve uygulamalarıdır. **Amaç:** Bir grup annenin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeylerinin saptanması ve bilgi düzeyi üzerinde etkili olduğu düşünülen değişkenlerin incelenmesidir. **Gereç ve yöntem:** Kesitsel tipte olan çalışma, Mayıs 2019-Şubat 2020 tarihleri arasında Sakarya'da bir Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde yapılmıştır. Çalışma grubu 431 anneden oluşmuştur. Veriler literatürden faydalanılarak hazırlanan anket formu ile toplanmıştır Anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeyi 10 tane bilgi sorusu ile değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Annelerin yaşları 20-41 arasında değişmekte olup, ortalama 28.91±3.64 yıl idi. Annelerin anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgi sorularından aldıkları puanlar 4-9 arasında değişmekte olup, ortalama 6.91±199 (ortanca: 7.0) puandır. Öğrenim düzeyi lise ve altı olanların ve çalışanların anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgi düzeylerinin daha düşük olduğu bulundu. **Sonuç ve Öneriler:** Çalışma grubundaki annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeylerinin iyi durumda olduğu söylenebilir. Annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeylerinin daha da artırılabilmesi için anne adaylarının gebe eğitim sınıflarına düzenli olarak katılmalarının sağlanması yararlı olacaktır.

Anahtar kelimeler: Anne sütü, Emzirme, Bilgi düzeyi

Abstract

Introduction: Breastfeeding is very important for infant and child health all over the world. However, it is known that breastfeeding is not at the desired level. One of the main reasons for the low rate of breastfeeding is the mother's misinformation and practices about breastfeeding. **Aim:** To determine the level of knowledge of a group of mothers about breast milk and breastfeeding and to examine the variables that are thought to be effective on the level of knowledge. **Material and methods:** This is a cross-sectional study conducted at a Training and Research Hospital in Sakarya, Turkey from May 2019 to February 2020. The study group consisted of 431 mothers who presented to a hospital and agreed to take part in the study. Questionnaire forms prepared by using the literature were completed by the mothers under supervision. **Results:** The age of mothers ranged from 20 to 41, with a mean age of 28.91 ± 3.64 years. The scores of the mothers on the questions about breast milk and breastfeeding vary between 4 and 9, with a mean score of 6.91±199 (median: 7.0). **Conclusion and suggestions:** It can be suggested that the group of mothers in our study had a good level of knowledge on breast milk and

breastfeeding In order to increase the knowledge level of mothers about breast milk and breastfeeding, it would be beneficial for expectant mothers to attend pregnancy education classes regularly.

Keywords: Breast Milk, Breastfeeding, Level of Knowledge

1. Giriş

Anne sütü; yenidoğanın büyümesinde ve gelişmesinde ihtiyacı olan tüm besin maddelerini ve enerjiyi barındıran, sindirimi kolay ve kaliteli bir besindir (Bilgen, Kültürsay ve Türkyılmaz 2018). Anne sütü, ilk 6 ay bebeğin gereksinimi olan bütün besinleri içerir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) bebeklerin beslenmesi için ilk altı ay sadece anne sütü, 6. Aydan sonra ise ek gıdalarla birlikte 2 yaşına kadar anne sütünün verilmesini önermektedir WHO 2018, UNICEF 2020). Anne sütü ile beslenmenin yararları sadece çocukluk dönemi ile sınırlı kalmayıp yetişkin dönem sağlığı üzerine de önemli oranda olumlu etkileri vardır (Kondolot, Yalçın ve Yurdakök 2009, Duman 2009, Kayhan Tetik 2016, Irmak 2016,).

Anne sütüyle beslenme tüm dünyada bebek ve çocuk sağlığı açısından oldukça önemlidir. Anne sütü ile beslenme özelde anne ve bebekleri genelde ise toplum sağlığını etkilediği bilinmektedir. Toplum sağlığının korunması ve sağlığın geliştirilmesi bebeklerin sağlığına gereken önemi vermekle mümkün olmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de emzirmenin desteklenmesine rağmen ilk 6 ay içerisinde anne sütünün yanında ek bir gıda verilmektedir (Mariott, Campbell ve Hirsch, 2007, Wolf 2003) Ülkemizde de emzirme yaygın olmasına rağmen sadece anne sütü ile beslenmenin istenilen düzeyde olmadığı bilinmektedir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 verilerine göre sadece anne sütü ile beslenme süresi ortalama 1,8 ay, ortalama emzirme süresi ise 13,7 aydır (TNSA 2018).

Anneler emzirme konusunda verilen bilginin yetersiz kalması ve annelerin emzirmeye etkin bir şekilde hazırlanamamaları annelerin emzirmeye başlama ve devam etmelerinde sorun yaşamalarına neden olmaktadır (Guise, Palda ve Westhoff 2003, Ertem, Votto ve Leventhal 2001). Annelerin emzirme konusunda bilgi sahibi olması, bebeklerini yeterli ve nitelikli bir şekilde emzirmelerinde son derece önemlidir (Gibson Davis ve Brooks-Gunn 2006, Ingram 2006).

Emzirme doğal bir eylem olduğu gibi aynı zamanda öğrenilmiş bir davranış olarak da bilinmektedir (Çelebioğlu, Tezel ve Özkan 2006). Emzirmenin korunması, özendirilmesi ve desteklenmesi için sağlık personellerine büyük görev düşmektedir. Emzirme oranının düşük olmasının ve emzirmenin devam ettirilmesindeki sorunların birçok nedeni olduğu bilinmektedir. Bu nedenlerden biri annenin emzirme konusundaki yanlış bilgi ve uygulamalarıdır (Duman 2009, Hannula, Kaunonen ve Tarkka, 2007). Doğumdan sonra en erken dönemde emzirmenin başlatılması ve sürdürülebilmesi için; öncelikle sağlık personelinin bu konuda duyarlı ve eğitilmiş olması gerekir (Uğurlu ve Yavan 2016). Bunun yanında doğum öncesi dönemde gebelerin emzirme konusunda yeterli bilgi sahibi olması da önemlidir (Hannula ve diğerleri 2007, Dyson, Cormick ve Renfew 2005). Literatürde gebelik sırasında emzirme eğitiminin, emzirmenin başlamasını, sıklığını ve süresini önemli ölçüde etkilediği bildirilmektedir (Forster 2007, Akyüz, Kaya ve Şenel 2007, Uzun Kolcu ve Öcebe Kurap 2018). Bu nedenle, annelerin emzirme konusundaki bilgilerinin de değerlendirilmesi çok önemlidir. Çalışma bir grup annenin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve bilgi düzeyi üzerinde etkili olduğu düşünülen bazı değişkenlerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

2. Gereç ve Yöntem

2.1. Araştırmanın Türü

Çalışma, Mayıs 2019-Şubat 2020 tarihleri arasında Sakarya'da bir Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde yapılan kesitsel tipte bir araştırmadır.

2.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu çalışma için ulaşılmaya hedeflenen minimum anne sayısı Minitap 16 İstatistik Paket Programı yardımıyla 400 olarak hesaplanmıştır (standard deviation: 1.0, difference: 0.15, alpha: 0.05, power of test: 0.85). Çalışma grubunu, bir Eğitim ve Araştırma Hastanesinin kadın doğum polikliniğine gelen ve çalışmaya katılmayı kabul eden en az 1 çocuğu olan ve halen emziren 431 anne oluşturmuştur. Kadınlarla görüşmeler polikliniklerde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın konusu ve amacı hakkında bilgilendirildikten sonra çalışmaya katılmayı kabul edenlerden onamları alınmıştır. Daha sonra önceden hazırlanmış anket formlar, gözlem altında kadınların kendileri tarafından doldurulmuştur. Bu işlem yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri literatür bilgileri doğrultusunda hazırlanan anket formu ile toplanmıştır. Anket formu, annelerin bazı sosyodemografik özelliklerini, bazı obstetrik özellikleri (gebelik sayısı, doğum şekli ve doğum sayısını), anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgi sorularını ve bilgi düzeyi ile ilişkili olabileceği düşünülen bazı değişkenlerle ilgili bilgiler içermektedir.

Anket formu, gözlem altında annelerin kendileri tarafından doldurulmuştur. Annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeyi, literatürden faydalanılarak hazırlanan 10 tane bilgi sorusu ile değerlendirilmiştir. Anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgi sorularının değerlendirilmesinde doğru bilinen her soruya "1" puan verilmiştir. Bilgi sorularından alınacak puanlar 0-10 arasında değişmektedir. Bilgi sorularından alınan puanlar arttıkça anne sütü ve emzirme ilgili bilgi düzeyi de artmaktadır.

Çalışmamızda annelerin aile gelir durumları kendi algılarına göre "iyi, orta ve kötü" olarak tanımlanmıştır. Gelir getirici herhangi bir işte aktif olarak çalışanlar "çalışıyor" olarak kabul edilmiştir.

2.4. Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler, bilgisayar ortamında SPSS İstatistik Paket Programında değerlendirilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro-Wilk testi ile yapılmıştır. Analizler için Student t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık değeri olarak $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

2.5. Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmanın yapılabilmesi için Girişimsel Olmayan Etik Kurul'dan 71522473/050.01.04/151 tarih ve sayılı onayı ve hastane yönetiminden gerekli izinler alınmıştır. Çalışmada soru formları doldurulmadan önce, kadınlara araştırmanın amacı ile ilgili bilgi verilerek katılmak isteyenlerden yazılı ve sözlü onam alınmıştır. Bu çalışma Helsinki Deklerasyonu ilkelerine uygun olarak yapılmıştır.

3. Bulgular

Çalışma grubunda ki annelerin yaşları 20-41 arasında değişmekte olup, ortalama 28.91 ± 3.64 yıl idi. Annelerin 273'ü (%63.3) gelir getirici herhangi bir işte çalıştığını bildirdi. İlkokul mezunu olanların sayısı 17 (%3.9), ortaokul mezunu olanların sayısı 27 (%6.3), lise mezunu olanların sayısı 94 (%21.8), üniversite mezunu olanların sayısı ise 293 (%68.0)'dir. Annelerin %96.2 si çekirdek tipi aile yapısına sahip olduğunu saptandı. Gebelik süresince sigara içenlerin sayısı 23 (%5.3) idi. Çalışma grubundakilerin anne sütü ile ilgili bilgi sorularından aldıkları puanların bazı özelliklere göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Yaş grubu ile anne sütü bilgi puanı arasındaki fark Tek Yönlü Varyans Analizi

ile, yaş grupları arasındaki fark ise Post hoc testleri ile değerlendirilmiş (LSD,Tukey) olup, yaş grubu (anne yaşı 35'in üzerinde olanlarda daha düşük), öğrenim durumu (üniversite mezunlarında daha yüksek) ve çalışma durumu (çalışmayanlarda daha yüksek) ile anne sütü bilgi puan ortalamaları arasında fark bulunmuştur (p<0.05).

Tablo 1. Çalışma Grubundakilerin Anne Sütü ile İlgili Bilgi Sorularından Aldıkları Puanların Bazı Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre Dağılımı

Bazı sosyodemografik ve diğer özellikler	n	Anne sütü hakkındaki bilgi puanı Ortalama±Standart sapma	Test değeri t/ F; p
Yaş grubu			
≤29	257	6.80±1.14	12.235; 0.000
30-34	146	7.21±1.17	
≥35	28	6.11±1.45	
Öğrenim durumu			
Lise ve altı	111	6.69±1.29	2.035; 0.043
Üniversite	320	6.96±1.17	
Aile gelir durumu			
İyi	207	7.02±1.12	2.413; 0.091
Orta	208	6.78±1.24	
Kötü	16	6.69±1.62	
Çalışma durumu			
Çalışıyor	273	6.77±1.24	2.920; 0.004
Çalışmıyor	158	7.11±1.10	
Aile tipi			
Çekirdek aile	415	6.88±1.20	0.996; 0.320
Geniş aile	16	7.19±1.33	
Kaçıncı gebelik			
1	386	6.90±1.19	0.418; 0.676
2 ve üzeri	45	6.82±1.35	
Gebelik süresince sigara içme durumu			
İçiyor	23	6.44±1.16	1.883; 0.060
İçmiyor	408	6.92±1.20	
Gebelik süresince anne sütü ve emzirme hakkında eğitim alma öyküsü			
Almış	423	6.89±1.21	0.846; 0.398
Almamış	8	7.25±1.04	
Doğumun gerçekleştiği yer			
Devlet hastanesi	132	6.83±1.22	0.510; 0.601
Özel hastane	239	6.95±1.17	
Eğitim-araştırma hastanesi	60	6.82±1.31	
Toplam	431	6.89±1.20	

Çalışma grubunu oluşturanların 386'sının (%89.6) ilk gebeliği idi. Çalışmada doğumların 217'si (%50.3) normal vajinal doğum, 214'ü (%49.7) ise sezaryen ile doğum şeklinde idi. Bebeklerden 197'si (%45.7) kız, 234'ü (%54.3) ise erkektir. Çalışma grubundaki annelerden 54'ü (%12.5) doğum sonu bebeğini hiç emzirmedeğini, 241'i (%55.9) ilk yarım saat içinde emzirdiğini, 58'i (%13.5) ilk bir saat içinde emzirdiğini, 23'ü (%5.3) ilk iki saat içinde emzirdiğini, 55'i (%12.8) ise iki saat sonrasında emzirdiğini bildirdi. Annelerden 215'i (%49.9) bebeğine hiç formül mama vermediğini, 56'sı (%13.0) ilk kez doğumdan hemen sonra verdiğini, 53'ü (%12.3) doğumdan sonraki ilk 3 ay içinde verdiğini, 107'si (%24.8) ise 4. aydan sonra verdiğini bildirdi. Bebeğine anne sütünü ilk yarım saatten sonra veren veya hiç vermeyenlerde (131 anne) anne sütünü vermeme nedenleri olarak: 64'ü (%48.9) sütünün gelmediğini, 48'i (%36.6) bebeğin emmediğini, 19'u (%14.5) ise bebeğin hasta olduğunu / kuvözde kaldığını bildirdi. Kadınların 108'i (%25.1) bebeğini anne sütü ile beslerken ek olarak su verdiğini beyan etti. Bebeğini hiç emzirmeyen veya 6 aydan daha az süre emzirenlerin nedenleri ile ilgili olarak annelerden 103'ü (%44.8) anne sütünün olmamasını, 17'si (%7.4) bebeğin emmeyi bırakmasını, 12'si (%5.2) kendinin hasta olmasını, 13'ü (%5.7) bebeğinin hasta olmasını, 85'i (%36.9) ise başka nedenler

olduğunu bildirmiştir. Annelerden 198'i (%45.9) bebeğini emzirirken yalancı meme/emzik verdiğini bildirdi. Bebeğini emzirirken biberon kullandığını bildirenlerin sayısı 238 (%55.2) idi.

Çalışma grubundakilerin anne sütü ile ilgili olarak en çok doğru bildikleri bilgi sorusu %98.4 ile "Anne sütünün bebek için enfeksiyonlara karşı koruyucu özelliği vardır" iken, en çok yanlış bildikleri bilgi sorusu ise %64.9 ile "Emzirmenin gebeliği önleyici bir etkisi vardır" bilgi sorusudur. Çalışma grubundakilerin anne sütü ile ilgili bilgi sorularına verdikleri cevapların dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Grubundakilerin Anne Sütü İle İlgili Bilgi Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Anne sütü ile ilgili bilgi soruları	Doğru n(%)	Yanlış n(%)	Fikrim yok n(%)
İlk ağız sütünün (kolostrum) olgun süttten farklıdır.	401 (93.0)	0 (0.0)	30 (7.0)
*İlk ağız sütü (kolostrum) bebeğe verilmemelidir.	54 (12.5)	354 (82.1)	23 (5.3)
Bebek beslenmesinde anne sütü ilk 6 ay tek başına yeterlidir.	392 (91.0)	30 (7.0)	9 (2.1)
Anne sütünün bebek için enfeksiyonlara karşı koruyucu özelliği vardır.	424 (98.4)	0 (0.0)	7 (1.6)
Anne sütü bebeğin büyüme ve gelişimi için yeterli bir besindir.	410 (95.1)	8 (1.9)	13 (3.0)
*Anne sütü sağlığa uygun koşullarda saklansa bile bebeğe verilmemelidir.	33 (7.7)	370 (85.8)	28 (6.5)
Gribal enfeksiyon sırasında veya herhangi bir antibiyotik kullanımında emzirmeye ara verilmelidir.	191 (44.3)	165 (38.3)	75 (17.4)
Emzirmenin gebeliği önleyici bir etkisi vardır.	73 (16.9)	284 (65.9)	74 (17.2)
*Emzirmenin anneye herhangi bir yararlı etkisi yoktur.	64 (14.8)	330 (76.6)	37 (8.6)
Formül mama anne sütüne eş değerdir.	26 (6.0)	384 (89.1)	21 (4.9)

*: yanlış önerme

Annelerin doğum şekline göre emzirmeye ilk bir saat içerisinde başlama durumları değerlendirildiğinde sezaryen ile doğum yapanların emzirmeye ilk 1 saat içinde başlama sıklığının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Diğer emzirme zamanları açısından normal vajinal doğum ile sezaryen ile yapılan doğum arasında bir fark bulunamamıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Çalışma Grubundakilerin Doğum Şekline Göre Emzirme Zamanı

Doğumdan sonra ilk emzirme zamanı	Doğum şekli		
	NVD n (%)	C/S n (%)	Toplam n (%)
Hiç emzirmeyen	27 (12.4)	27 (12.6)	54 (12.5)
İlk 30 dakika	130 (59.9)	111 (51.9)	241 (55.9)
İlk 1 saat	15 (6.9)	43 (20.1)	58 (13.5)
İlk 2 saat	16 (7.4)	7 (3.3)	23 (5.3)
2 saatten sonra	29 (13.4)	26 (12.1)	55 (12.8)
Toplam	217 (50.3)	214 (49.7)	431 (100.0)

4. Tartışma

Çalışma verilerinden yola çıkılarak annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeylerinin iyi durumda olduğu söylenebilir. Çalışmada anne yaşı ile anne sütü hakkındaki bilgi puanı arasındaki fark çok küçük olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ($p<0.05$) olup 35 ve üstü yaş grubunda anne sütü ve emzirme hakkında daha az bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Yapılan diğer çalışmalarda ise anne yaşı ile anne sütü ve emzirme bilgi düzeyleri arasında bir ilişki olmadığı bildirilmiştir (Tatar ve Günay 2009, Erdem ve Bucaktepe 2012). Bu sonuç; anne yaşı ilerledikçe annelerin bilgi gereksinimi duymadıklarını düşündürmüştür.

Çalışmada anne öğrenim düzeyi arttıkça anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Literatürde de öğrenim seviyesinin anne sütünü verme süresini olumlu etkilediği bildirilmiştir (Van Rossem, Oenema, ve Steegers 2009, Al-Sahap, Andrea ve Mark 2010, Akkoyun ve Arslan 2016). Öğrenim düzeyi arttıkça annenin emzirme bilgisini olumlu yönde etkilediği ve annelerin uzun süre emzirmeyi devam ettirmesinde etkili olduğu bilinmektedir. Bu sonuç literatürü destekler niteliktedir.

Çalışmada, çalışmayan annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeylerinin çalışanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan bazı çalışmalarda ise çalışan annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeyi, çalışmayanlardan yüksek olduğu rapor edilmiştir (Aytekin, Sarıkaya ve Küçükkoğlu 2015, Çakma ve Dengi 2019). Bu sonuç literatürden farklı olarak; çalışan annelerin çalışmayan annelere kıyasla, anne sütü hakkında daha az bilgiye sahip olduklarını göstermektedir.

Çalışmamızda annelerin bebeğini doğumdan sonra ilk bir saat içinde emzirme oranı düşük olarak saptanmıştır. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 sonuçlarına göre Türkiye’de bebeklerin %70’inin doğumdan sonra ilk 1 saat içinde emzirilmektedir (TNSA 2018). Çalışma sonucu emzirilme oranının Türkiye ortalamasının çok altında olduğunu, anne sütü ve emzirilme konusunda yeterli düzeyde bilgi olmadığını göstermektedir. Bu sonuç coğrafi ve kültürel farklılıkların emzirme sıklığını etkilediğini destekler niteliktedir (Öner ve Orbay 2019). Aynı zamanda bu sonuç annelerin emzirme konusunda desteklenmeleri gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Çalışmada annelerin %45.9’unun bebeğini emzirirken emzik verdiğini, %55.2 si ise biberon kullandığını bildirmiştir. Güner ve Koruk (2019) yaptığı çalışmada ise annelerin %90,6’sının emzik/biberon kullandığı bildirilmektedir (Güner ve Koruk 2019). Çalışma sonucunda annelerin annelerin anne sütü ve emzirmeye ilişkin bilgi düzeyi yeterli olmasına rağmen emzik ve biberon kullanımının toplumumuzda yaygın olduğu göstermektedir.

Çalışma grubunu oluşturan annelerin %24.8 inin ilk 4 aydan sonra mama verdiği saptanmıştır. Tıbbi bir zorunluluk olmadıkça hazır mama verilmemesi kanıtlarla desteklenmektedir (Victoria, Aluisio ve Barros 2016, Öztürk Can 2015). Brenner ve arkadaşları (2003) araştırmalarında annelerin bebek için anne sütünün yararlarını ve bebek için önemini bildiklerini, fakat çoğu annenin yalnız anne sütü ile beslenme hakkında doğru bilgiye sahip olmadığını tespit etmişlerdir (Brenner, England ve Bhaskar 2003). Çalışma sonucu da benzer şekilde annelerin bilgi düzeyi yeterli olmasına rağmen mama ile beslemenin hala önemli bir sorun olduğunu göstermektedir.

Çalışmamızda annelerden bebeğini hiç emzirmeyen veya 6 aydan daha az süre emzirenlerin emzirmeyi bırakma nedeni olarak en çok anne sütünün olmaması olduğu saptanmıştır. Bunu takip eden nedenler ise bebeğin emmeyi bırakması ve başka nedenlerle emzirmenin sonlandırıldığı idi. Bu sonuç; nedenlerin önlenabilir olduğunu ve emzirme süresinin uzatılabilmesi için annelerin eğitim ihtiyacının olduğunu göstermektedir.

Çalışmada annelerin %25.1’ inin bebeğini ilk 6 ayda anne sütü ile beslerken ek olarak su verdiğini bildirmiştir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda da su verme eğiliminin fazla olduğu görülmektedir. Literatürde bebek için gerekli olan su ve vitaminlerin anne sütünde yeterli miktarlarda olduğu ve ilk altı ayda bebeğin suya gereksinimi olmadığı belirtilmektedir (Bilgen, Kültürsay ve Türkyılmaz 2018) Bu sonuç annelerin bu konu ile ilgili daha fazla bilgiye ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Çalışma grubundaki annelerin anne sütü ve emzirmeye ilişkin bilgi düzeyleri değerlendirildiğinde; “ilk ağız sütünün (kolostrum) olgun süttten farklıdır”, “anne sütünün bebek için enfeksiyonlara karşı koruyucu özelliği vardır”, “anne sütü bebeğin büyüme ve gelişimi için yeterli bir besindir” konusunda daha fazla doğru yanıt verdiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra “anne sütü sağılarak uygun koşullarda

saklandığında bebeğe verilebileceğini", "formül mamanın anne sütüne eş değer olmadığını" konusunda da doğru yanıt verdikleri belirlenmiştir. Ancak annelerin bilgi düzeyleri yeterli olmasına rağmen emzirmeyi daha erken dönemde bıraktıkları tespit edilmiştir.

Çalışmamızda annelerin anne sütü ve emzirmeye ilişkin bilgi düzeyleri değerlendirildiğinde; "gribal enfeksiyon sırasında veya herhangi bir antibiyotik kullanımında emzirmeye ara verilmelidir" konusunda ise çoğunlukla fikirlerinin olmadığını görülmektedir. Bu sonuç; hem anne hem de bebek için kritik öneme sahip olan emzirme döneminde güvenli ilaç kullanımı konusunda annelerin daha fazla bilgilendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu çalışmada annelerin anne sütü ve emzirmeye ilişkin bilgilerden "emzirmenin gebeliği önleyici bir etkisi vardır" konusunda daha fazla yanlış yanıt verdiği saptanmıştır. Emzirme ancak belli koşullar sağlandığında gebeliği önlemektedir. Literatürde de çiftlerin çoğunun doğum sonrası dönemde emzirmeyi kontraseptif yöntem olarak kullandıkları bildirilmektedir (Erenel, Kavlak ve Bingöl 2011, Baş, Yılmaz ve Türker 2014, Tuzcular Vural ve Gönenç 2019). Çalışma sonucu annelerin bu konuyla ilgili doğru ve güncel bilgiye ulaşmaları için etkin danışmanlık hizmetlerine ihtiyaçları olduğunu göstermektedir.

Çalışmada doğum şekli ile ilk 1 saat içinde emzirilme süresi arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Sezaryen ile doğum yapanların emzirmeye ilk 1 saat içinde başlama sıklığının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Literatürde ise normal doğum yapan annelerin sezaryen ile doğum yapan annelere göre bebeklerini daha erken sürede emzirmeye başladıkları bildirilmektedir Tuzcular Vural ve Gönenç 2019, Sinusas ve Gagliardi 2001, Lewallen ,Dick, Flowers 2006, Çakır ve Alparslan 2018). Bu sonuç; sezaryen sonrası annenin daha çok desteğe ihtiyacının olması nedeni ile refakatçinin emzirme desteğinin olduğunu ve Sağlık Bakanlığı tarafından anne sütü ile beslenmenin özendirilmesi amacıyla yürütülen programların emzirmenin başlatılmasında etkili olduğunu düşündürmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışma verileri neticesinde annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeylerinin iyi durumda olduğu söylenebilir. Öğrenim düzeyi lise ve altı olanların ve çalışanların anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgi düzeyi daha düşüktür. Annelerin en çok doğru bildikleri bilgi sorusu "Anne sütünün bebek için enfeksiyonlara karşı koruyucu özelliği vardır" oldu. Annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeylerinin daha da artırılabilmesi için anne adaylarının gebe eğitim sınıflarına düzenli olarak katılmalarının sağlanması ve verilen eğitim içeriğinin de geliştirilmesinin gerektiği kanısına varıldı.

Sınırlılıklar: Çalışmanın tek merkezde yapılmış olması ve verilerin topluma genellenememesi sınırlılıklar arasında yer almaktadır

Kaynaklar

- Akkoyun, S., Arslan, F.T.(2016). İlk altı ay boyunca emziren annelerin emzirme öz-yeterlilikleri. *The Journal of Pediatric Research*, 3(4),191-195.
- Akyüz, A., Kaya, T., Şenel, N. (2007). Annenin emzirme davranışını ve emzirmeyi etkileyen durumların belirlenmesi. *Türk Silahlı Kuvvetleri Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(5),331-335.
- Al-Sahab, B., Andrea, L., and Mark, F. (2010). Prevalence and predictors of 6-month exclusive breastfeeding among Canadian women: a national survey. *Bio Med Central Pediatrics*, 10(20),2-9.

- Aytekin, A., Sarıkaya, P., Küçüköğlü, S. (2015). Çalışan ve çalışmayan annelerin bebek beslenmesine yönelik davranışlarının incelenmesi. *Şişli Etfal Eğitim Araştırma Hastanesi Tıp Bülteni*, 49(1),68-75.
- Baş, F.Y., Yılmaz, M., Türker, Y. (2014). Emzirme dönemindeki kadınlarda kontraseptif yöntem seçimini etkileyen sosyodemografik ve kültürel faktörler. *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*, 16(1), 23-28.
- Bilgen, H., Kültürsay, N., Türkyılmaz, C. (2018).Tük Neonatoloji Derneği sağlıklı term bebeğin beslenmesi rehberi. *Türk Pediatri Arşivi*, 53(1),128-137.
- Brenner, R., England, L., Bhaskar, B. (2003). Breastfeeding practices in a cohort of inner-citywomen: the role of contraindications. *Bio Med Central Public Health*, 20(3),28-30.
- Canbay, F.Ç.(2018). Sezaryen ile doğan bebeklerin ilk altı ay beslenme şekillerinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(1),1-6.
- Çakır, D., Alparşlan, Ö. (2018). Doğum tipi değişkeninin anne-bebek etkileşimi ve annenin bebeğini algılaması üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *Journal of Contemporary Medicine*, 8(2),139-147.
- Çakmak, S., Dengi, A.S.D. (2019).Postpartum dönemdeki annelerin emzirme ve anne sütünün önemi hakkındaki bilgilerinin değerlendirilmesi. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 23(1):9-19
- Çelebioğlu, A., Tezel, A., Özkan, H. (2006). Bebek dostu olan ve olmayan hastanelerde emzirme durumunun karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(3),12-19.
- Duman, N. (2009).Home care after pospartum early discharge. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(1), 73-82.
- Dyson, L., Cormick, F.M., and Renfew, M.J.(2005). Interventions for promoting the initiation of breastfeeding. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (2),19-23.
- Erdem, Ö., Bucaktepe, P. (2012). The prevalence and screening methods of postpartum depression. *Dicle Medical Journal*, 39,458–61.
- Erenel, A.Ş., Kavlak, T., Bingöl, B. (2011). Kadınların doğum sonrası altı ay sonunda aile planlaması yöntemi kullanma durumu. *Van Medical Journal*, 18(2),68-76.
- Ertem, İ.Ö., Votto, N., and Leventhal, J.M.(2001). The timing and predictors of the early termination of breastfeeding. *Pediatrics*, 107(3), 543-548.
- Forster, D.A. (2007). Breastfeeding initiation and birth setting practices: a review of the literature. *Journal of Midwifery Womens Health*, 52(3),273–80.
- Gibson-Davis, C.M., and Brooks-Gunn, J. (2006). Breastfeeding and verbal ability of 3-year-olds in a multicity sample. *Pediatrics*, 118(5), 1444-1451.
- Guisse, J.M., Palda, V., and Westhoff, C. (2003). The effectiveness of primary care- based interventionsto promote breastfeeding: systematic evidence reviewand meta-analysis for the US Preventive Services Task Force. *Annals of Family Medicine*, 1(12), 70-80.

- Güner, O., Koruk, F. (2019). Şanlıurfa'da 0-6 aylık bebeklerin sadece anne sütü alma durumları ve etkileyen faktörler. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 16(1),111-116.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2018). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK, Ankara. Turkey. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/> Erişim tarihi: 01.05.2020
- Hannula, L., Kaunonen, M., and Tarkka, M.T.(2007). A Systematic review of professional support interventions for breastfeeding. *Journal of Clinical Nursing*, 17(9),1132-1143.
- Ingram, J. (2006). Multiprofessional training for breastfeeding management in primary care in the UK. *International Breastfeeding Journal*, 1(1),9-11.
- Irmak, N. (2016). Anne sütünün önemi ve ilk 6 ay sadece anne sütü vermeyi etkileyen unsurlar. *Journal of Turkish Family Physician*, 7(2), 27-31.
- Kayhan Tetik, B. (2016). Current information on consultancy of breast milk and breast-feeding. *Ankara Medical Journal*,16(1), 115-118.
- Kondolot, M., Yalçın, S.S., Yurdakök, K. (2009). Sadece anne sütü alım durumuna etki eden faktörler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52,122-127.
- Lewallen, P.L., Dick, M.J., Flowers, J. et al.(2006). Breastfeeding Support and Early Cessation. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*, 35,166-72.
- Marriott, M.B., Campbell, L., and Hirsch ,E. (2007). Preliminary data from demographic and health surveys on infant feeding in 20 developing countries. *The Journal of Nutrition*, 137(2),158-162
- Öner, C., Orbay, E. (2019). Anne sütüyle besleme konusunda kültürler arası farklılıklar. Telatar B, editör. Aile Hekimliğinde Anne Sütünün Anne ve Bebek Sağlığı Açısından Önemi. 1. Baskı. Ankara: *Türkiye Klinikleri*, 26-31.
- Öztürk Can, H.(2015). Doğum sonrası bakım rehberlerinin kanıt temelli çalışmalarla gözden geçirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*,5(2),40-47.
- Sinusas, K., and Gagliardi, A. (2001). Initial management of breastfeeding. *American Family Physician*, 649,81-988.
- Tatar, G.M., Günay, O. (2009). Kahramanmaraş il merkezindeki gebelerin emzirme konusundaki bilgi ve tutumları. *Sağlık Bilimleri Dergisi*,18(3),175-186.
- Tuzcular Vural, E.Z, Gönenç, I. (2019). Emziren annede kontrasepsiyon. Telatar B, editör. Aile hekimliğinde anne sütünün anne ve bebek sağlığı açısından önemi. 1. Baskı. Ankara: *Türkiye Klinikleri*,117-21.
- Ugurlu, M., Yavan, T. (2016). The effectiveness of breastfeeding education: an integrative review. *Journal of Behavioral Health*, 5(4),182-190.
- United Nations Children's Fund (UNICEF). (2020).Breastfeeding a mothers gift, for every child. New York: UNICEF,. 20. Son erişim tarihi: 10.04.2020.

- Uzun, K., Kolcu, M., Öcebe Kurap, D..(2018).Anne sütü ile beslenmede kanıta dayalı uygulamalar. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 1(2), 29-32.
- Van Rossem, L., Oenema, A., and Steegers, E. (2009). Are starting and continuing breastfeeding related to educational background? The generation study. *Pediatrics*, 123(6),1017–27.
- Victora, C.G, Aluísio, J. D., Barros, A.J.D . et al (.2016).Breastfeeding in the 21st century: epidemiology, mechanisms, and lifelong effect. *Lancet*, 3874, 75–90.
- Wolf, J. (2003). Low breastfeeding rates and public health in the United States. *American Journal of Public Health*, 93(12),2000-2010.
- World Health Organization (WHO). (2018).Guideline: protecting, promoting and supporting breastfeeding in facilities providing maternity and newborn services. 1st ed. Geneva, Switzerland: World Health Organization, 8-10.
- Yeşilçiçek-Çalık, K., Çetin, F.C.(2017). Annelerin emzirme konusunda uygulamaları ve etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(3),80-91.

Beyanlar:

Herhangi bir kurum/kuruluş/şahıstan herhangi türde bir destek alınmamıştır. Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir. Çalışmanın yapılabilmesi için Girişimsel Olmayan Etik Kurul'dan 71522473/050.01.04/151 tarih ve sayılı onayı ve hastane yönetiminden gerekli izinler alınmıştır. Çalışmada soru formları doldurulmadan önce, kadınlara araştırmanın amacı ile ilgili bilgi verilerek katılmak isteyenlerden yazılı ve sözlü onam alınmıştır. Bu çalışma Helsinki Deklerasyonu ilkelerine uygun olarak yapılmıştır. Yazar katkıları: Fikir: AAD, DSG, SŞ, AÜ. Tasarım: AAD, DSG, SŞ, AÜ. Denetleme: AAD, AÜ. Kaynaklar: AAD, DSG, SŞ, AÜ. Veri toplama ve/ veya işleme: DSG, AÜ. Analiz ve/ veya yorum: AAD, SŞ, AÜ. Literatür taraması: AAD, DSG, SŞ, AÜ. Yazı yazar: AAD, DSG, SŞ, AÜ. Eleştirel inceleme: SŞ, AÜ.

Extended Abstract

Introduction: Breastfeeding is very important for infant and child health all over the world. However, it is known that breastfeeding is not at the desired level. One of the main reasons for the low rate of breastfeeding is the mother's misinformation and practices about breastfeeding. **Aim:** To determine the level of knowledge on breast milk and breastfeeding in a group of mothers and to review some variables that are believed to be associated. **Material and methods:** This is a cross-sectional study conducted at a Training and Research Hospital in Sakarya, Turkey from May 2019 to February 2020. The study group consisted of 431 mothers who presented to a Training and Research Hospital and agreed to take part in the study. Questionnaire forms prepared by using the literature in line with the study objective were completed by the mothers under supervision. In this study, level of knowledge on breast milk and breastfeeding was assessed with 10 information questions formulated based on literature. The scores that can be obtained from the information questions ranged from 0 to 10 and higher scores denote higher level of knowledge on breast milk and breastfeeding. Student's t-test, Chi-square test and One-Way Analysis of Variance were used for analyses. Statistical significance value was accepted as $p < 0.05$. **Results:** The age of women in the study group ranged from 20 to 41, with a mean age of 28.91 ± 3.64 years. The scores obtained by the women in our study from the information questions on breast milk and breastfeeding were between 4 and 9, with a mean score of 6.91 ± 1.99 (median: 7.0). While the most accurately answered information question on breast milk and breastfeeding was "Breast milk protects the infant against infections" (98.4%), the least accurately answered information question was

"Breastfeeding has a contraceptive effect" (64.9%). In our study, it was determined that level of knowledge on breast milk and breastfeeding decreases with advancing age. Levels of knowledge on breast milk and breastfeeding were found to be lower in working women and women whose educational status is high school and lower ($p<0.05$ for each). Of the mothers in the study group, 241 (55.9%) reported that they breastfed their baby within first 30 minutes after the childbirth, 377 (87.5%) stated that they first fed their baby with breast milk after the delivery and 108 (25.1%) reported that they also gave water while feeding their baby with breast milk. Duration of feeding with breast milk exclusively with no complementary food ranged from 1 to 10 months with a mean duration of 5.41 ± 2.30 months. Total duration of breastfeeding ranged from 0 to 33 months with a mean duration of 14.59 ± 6.36 months. 198 (45.9%) mothers stated that they gave their infant a soother/pacifier when breastfeeding.

Conclusion and suggestions: It can be suggested that the group of mothers in our study had a good level of knowledge on breast milk and breastfeeding. It would be advantageous to ensure that pregnant women are able to attend prenatal education classes regularly and enhance the educational content in order to improve mothers' level of knowledge on breast milk and breastfeeding.